για εκπαιδευτικούς

ηθοποιούς

θεατρολόγους

και παιδαγωγούς-

εμψυχωτές

ΠΕΡΣΕΦΟΝΗ ΣΕΞΤΟΥ

Θεατρο-παιδαγωγικά προγράμματα στα σχολεία

ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ

Περιεχόμενα

Εισαγωγή 13

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο
Θεατρο-παιδαγωγικά προγράμματα στην εκπαίδευση 21

- Ένας συνοπτικός προσδιορισμός του Theatre-in-Education (TiE) στη Βρετανία 21
- Ιστορικά 24
- Οι ρίζες του TiE στο θέατρο 36
- Οι ρίζες του TiE στην εκπαίδευση και μοντέλα μάθησης 45
- Τι είναι χρήσιμο να θυμόμαστε για το TiE 57

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο
Θεατρο-παιδαγωγικά προγράμματα στα ελληνικά σχολεία ... 65

- Ένας απολογισμός από το 1989 έως σήμερα 65
- «Εμβρυακά» θεατρο-παιδαγωγικά προγράμματα στα σχολεία – Παραδείγματα 73
  «Οδυσσεβάχ», Πρόγραμμα «Μελίνα» 73
  «Ένα αλλιώτικο ταξίδι», ΔΗ.ΠΕ.ΘΕ. Βέροιας 76
  «Ένα καπέλο γεμάτο βροχή», ΔΗ.ΠΕ.ΘΕ. Κοζάνης 78
  Το «Νεολιθικό πρόγραμμα», Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας 80
- Συζήτηση – Συμπεράσματα 82

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3ο
Συμμετοχικό θέατρο για παιδιά και νέους 85

- Μετατρέποντας τους παθητικούς θεατές σε ενεργητικούς 85

- Θεατρικές παραστάσεις για παιδικό και νεανικό κοινό 86
- Παθητικοί θεατές – παθητικοί μαθητές: Μια συσχέτιση 94
- Εργαστήρι δράματος μέσα στην παράσταση 99
- Οι τάσεις των ελληνικών θιάσων να δημιουργήσουν θεατρο-παιδαγωγικά προγράμματα για τα σχολεία 102

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4ο
Σύγχρονες τάσεις των εκπαιδευτικών για τη φιλοξενία θεατρο-παιδαγωγικών προγραμμάτων 109

- Η παιδαγωγική έρευνα 109
- Οι τάσεις των εκπαιδευτικών να φιλοξενήσουν θεατρο-παιδαγωγικά προγράμματα στα σχολεία 113
- Συζήτηση αποτελεσμάτων – Συμπεράσματα 117

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5ο
Μια ρεαλιστική πρόταση για τα θεατρο-παιδαγωγικά προγράμματα στα σχολεία . . . 123

- Ευνοϊκές συνθήκες 124
- Προβλήματα και προκλήσεις 126
  Περισσότερο δράμα στην εκπαίδευση 126
  Θεατρο-παιδαγωγικά προγράμματα και σχολικό θέατρο 128
  Θεματολογία: πολιτικοποίηση ή ευρύτερη παιδεία; 130
  Οικονομικοί παράγοντες 132
  Δέκα ερωτήσεις-κλειδιά για ανήσυχους ηθοποιούς και θεατρολόγους-εμψυχωτές 134
  Ειδικοί παιδαγωγοί του δράματος 136
- Πώς οραματίζομαι τα θεατρο-παιδαγωγικά προγράμματα στα σχολεία 137
  Εξοικονόμηση χρόνου στο σχολικό πρόγραμμα 137
  Φιλοσοφία, στόχοι, θεματολογία 137
  –Δημοκρατία 139

–Συμμετοχή στη γνώση 140
–Διακριτικότητα, ευαισθησία, θάρρος. 141
Σύνθεση θεατρο-παιδαγωγικών ομάδων 144
Σχέσεις με τους εκπαιδευτικούς 148
Επιμόρφωση εκπαιδευτικών 149
Σχέσεις με την τοπική κοινωνία 151
Χώροι διεξαγωγής θεατρο-παιδαγωγικών προγραμμάτων 152
Επιχορηγήσεις 153
• «Μυρωδιά από κακάο»: η υλοποίηση της πρότασης 154

Επίλογος 165

Synopsis 171

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ. 177

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ 185

Έμβρυακά θεατρο-παιδαγωγικά προγράμματα στα σχολεία – Παραδείγματα

«Οδυσσεβάχ», Πρόγραμμα «Μελίνα»

Το διάστημα 1995-1996, το πρόγραμμα «Μελίνα» σε συνεργασία με τη Μικρή Πόρτα, θέατρο για παιδιά και νέους, δημιούργησε το πρόγραμμα «Οδυσσεβάχ», βασισμένο στο ομότιτλο θεατρικό κείμενο της Ξένιας Καλογεροπούλου. Το πρό-

γραμμα ήταν πρωτοποριακό, γιατί ταξίδεψε μια μίνι επαγγελματική θεατρική παράσταση στην Α΄ τάξη διακοσίων δεκαεπτά δημοτικών σχολείων της Ελλάδας και γιατί έφερε το θέατρο μέσα στις τάξεις των μαθητών αλλάζοντας τη ρουτίνα του σχολικού προγράμματος. Παρακολούθησα την παράσταση σε τρία διαφορετικά σχολεία και έχω να σχολιάσω τα εξής. Οι τρεις ηθοποιοί που συμμετείχαν[4] έπαιξαν με συνέπεια τα σχεδιάσματα πολλών ρόλων, ζωντάνεψαν κούκλες, χρησιμοποίησαν μουσικά όργανα και κατέβαλαν σημαντικές προσπάθειες να μεταμορφώσουν αίθουσες διδασκαλίας σε θεατρικούς χώρους.

Το εξαιρετικά ενδιαφέρον στοιχείο της παράστασης ήταν ότι απευθυνόταν σε περιορισμένο κοινό (μαθητές μιας τάξης) και δόθηκε σε απόσταση αναπνοής από τα παιδιά, οικοδομώντας έτσι μια διαφορετική σχέση αμεσότητας μεταξύ των ηθοποιών και των μαθητών σε σχέση με εκείνη που παρατηρούμε στα μεγάλα θέατρα. Αυτό δεν σημαίνει ότι οι θεατές είχαν ενεργητική συμμετοχή στην παράσταση, αν και το κείμενο πρόσφερε αρκετές ευκαιρίες στους ηθοποιούς να καλέσουν τα παιδιά για να πάρουν αποφάσεις που θα επηρέαζαν τις επιλογές του Οδυσσεβάχ στο ταξίδι του.

Πιθανότατα, η συμμετοχή του κοινού περιορίστηκε από τον τύπο του Οδυσσεβάχ, ενός χαρακτήρα που δίνει μόνος λύσεις στα προβλήματά του χρησιμοποιώντας το κοφτερό του μυαλό και τη λογική. Σύμφωνα με τον Brian Way, ο «αυτο-σωζόμενος» ήρωας (μετάφραση από το λήμμα «self-help hero») σε θεατρικές παραστάσεις δεν είναι κατάλληλος για κοινό παιδιών μεταξύ πέντε και εννέα χρονών γιατί είναι πολύ ρεαλιστικός. Γράφει ότι «οι τέχνες ανυψώνονται πάνω από τη ζωή, δεν την επαναλαμβάνουν απλώς, και κινούνται κατά πολύ στο χώρο του συμβολικού. Για τα μικρά παιδιά η ζωή είναι γεμάτη συμβολισμούς. Όσο μεγαλώνει κανείς, προσπαθεί να βασίζεται περισσότερο στη λογική και στους αυτο-σωζόμενους ήρωες παρά στο υπερφυσικό... Γι' αυτό, με μικρά παιδιά –το κοινό 5 έως 8-9 χρονών– μας απασχολεί ο συμβολισμός, η διαίσθηση και το συναίσθημα. Όσο το κοινό μεγαλώνει ηλικιακά, μπορεί να εκλογικεύει καταστάσεις και ο ρόλος του υπερφυσικού αλλάζει στο θέατρο» (Way: 1981: 87). Ακολουθώντας αυτή την ενδιαφέρουσα πληροφορία από κάποιον που γνωρίζει καλά τις αντιδράσεις των παιδιών στο θέατρο, δεν μπορώ παρά να προβληματιστώ

4. Οι ηθοποιοί ήταν οι Φωτεινή Μπαχτσεβάνη, Παναγιώτης Σακελλαρίου και Ταξιάρχης Χάνος.

για τον ήρωα Οδυσσεβάχ. Αν και κανείς μπορεί να εντοπίσει πολλούς συμβολισμούς στα πρόσωπα του έργου, στους κινδύνους και στους πειρασμούς που πολιορκούσαν τον Οδυσσεβάχ και τους συντρόφους του, είναι πιθανόν η παράσταση να μην κατάφερε να ενώσει την ψυχολογία του ήρωα με την ψυχολογία των παιδιών γιατί ο τρόπος σκέψης του Οδυσσεβάχ απέχει κατά πολύ από το πώς αντιμετωπίζει ένα παιδί έξι χρονών τη ζωή. Ίσως, αν ο ήρωας ήταν περισσότερο διαισθητικός και συναισθηματικός, να πλησίαζε περισσότερο το θεατή.

Ένα άλλο στοιχείο που επηρέασε τη συμμετοχή των μαθητών στην παράσταση ήταν οι συνθήκες που επικρατούσαν στην τάξη (χώρος, φωτισμός, έπιπλα, θόρυβοι από την αυλή κ.λπ.), που δεν ήταν πάντοτε οι ευνοϊκότερες. Επιπλέον, παρακολουθώντας τους εκπαιδευτικούς και τους ηθοποιούς διέγνωσα μια αμηχανία. Μερικοί εκπαιδευτικοί δεν ήξεραν αν έπρεπε να συμβάλουν στο πρόγραμμα, ενώ οι ηθοποιοί φαινόταν ότι βίωναν ένα άγχος αν θα «επιβιώσουν» στις συνθήκες μιας σχολικής τάξης, ιδιαίτερα στο δεύτερο μέρος του προγράμματος που έπρεπε να παίξουν το ρόλο του δασκάλου. Παρ' όλα αυτά, το θεατρικό ερέθισμα ήταν τόσο εκρηκτικό και πλούσιο, που σκέπαζε κάθε ατέλεια στις συνθήκες και στο περιβάλλον. Η παράσταση ήταν μια «βόμβα» μαγείας που έσκασε μέσα σε μικρούς σχολικούς χώρους και έλαμψε μπροστά σε ορθάνοιχτα παιδικά μάτια που απολάμβαναν την κάθε στιγμή.

Επιπλέον, θεωρώ ότι ήταν ανέλπιστος ο θρίαμβος να βλέπει κανείς ικανούς ηθοποιούς, σκηνοθετικά ευρήματα και ένα εξαιρετικό κείμενο να προσφέρονται στα παιδιά δωρεάν, σε μια εποχή που όλα έχουν κόστος και η εμπορευματοποίηση ιδεών και αξιών κυριαρχούν στις ανθρώπινες σχέσεις. Η επιχορήγηση του «Οδυσσεβάχ» προήλθε από το 3,9% του προϋπολογισμού του προγράμματος «Μελίνα» για τη διετία 1995-97. Σύμφωνα με έρευνα που διεξήγαγε το Πανεπιστήμιο Πατρών, η πλειοψηφία των εκπαιδευτικών (82%) που φιλοξένησαν στις τάξεις τους τον «Οδυσσεβάχ» ανταποκρίθηκαν θετικά στο πρόγραμμα (Πανεπιστήμιο Πάτρας: 1997). Είναι, ωστόσο, υπό συζήτηση, κατά τη γνώμη μου, αν θα ήταν το ίδιο θετικοί σε περίπτωση που το πρόγραμμα δεν τους προσφερόταν δωρεάν. Αυτό το σχόλιο δεν αμφισβητεί την καλλιτεχνική αρτιότητα της παράστασης που παρακολούθησαν οι μαθητές. Το ερώτημα είναι αν θα είχε επιτευχθεί αυτό το αποτέλεσμα και αν θα είχε ταξιδέψει το πρόγραμμα πέρα από τα γεωγραφικά όρια της Αττικής χωρίς επιχορήγηση. Το κόστος ενός τέτοιου προγράμματος και κυρίως τα έξοδα μεταφοράς και

αποζημίωσης για ταξίδια είναι μεγάλο, γι' αυτό οι λύσεις τοπικού χαρακτήρα έχουν περισσότερες πιθανότητες να γίνουν υλοποιήσιμες από αυτή την άποψη. Το πρόγραμμα «Οδυσσεβάχ» δημιούργησε καλό προηγούμενο για την εφαρμογή θεατρο-παιδαγωγικών προγραμμάτων στα σχολεία. Απέδειξε ότι οι φορείς της εκπαίδευσης και του πολιτισμού μπορούν να συνεργαστούν, τα χρήματα μπορούν να εξασφαλιστούν, οι ηθοποιοί μπορούν να «επιβιώσουν» μέσα στα σχολεία, οι εκπαιδευτικοί μπορούν να εξοικειωθούν με την ιδέα των θεατρο-παιδαγωγικών προγραμμάτων και οι μαθητές μπορούν να βγουν κερδισμένοι από ένα θεατρικό εγχείρημα στην εκπαίδευση.

«Ένα αλλιώτικο ταξίδι», ΔΗ.ΠΕ.ΘΕ. Βέροιας

ο ΔΗ.ΠΕ.ΘΕ. Βέροιας[5] σε συνεργασία με το σύλλογο γονέων του ειδικού σχολείου δημιούργησε μια παράσταση αφιερωμένη στην Παγκόσμια Ημέρα για άτομα με διαφορετικές ικανότητες (3 Δεκεμβρίου), την οποία και παρουσίασε στο Χώρο Τεχνών της Βέροιας, στην Αθήνα και στη Θεσσαλονίκη. Η πρωτοβουλία ανήκε στο σύλλογο γονέων του ειδικού σχολείου και στο ΔΗ.ΠΕ.ΘΕ. Βέροιας. Η παράσταση ήταν το αποτέλεσμα της δουλειάς έντεκα μαθητών του ειδικού σχολείου (7-12 χρόνων), πέντε ηθοποιών, δύο μουσικών και ενός χορογράφου, που συνεργάζονταν στο σχολείο σε ώρες μετά τα μαθήματα και για έναν περίπου μήνα. Η ιστορία που διασκεύασαν οι καλλιτέχνες μαζί με τα παιδιά είχε ως κεντρικό θέμα το θάρρος που χρειαζόμαστε στη ζωή για να αντιμετωπίζουμε δυσκολίες και η αξία της φιλίας στις δύσκολες στιγμές. Ένα κορίτσι με το όνομα Χαρά σταμάτησε να πηγαίνει σχολείο λόγω ασθένειας και οι συμμαθητές και φίλοι της ξεκινούν ένα ταξίδι (συμβολισμών) για να τη βρουν. Φτιάχνουν ένα καράβι, βγαίνουν στα ανοιχτά και παλεύουν με τα στοιχειά της θάλασσας μέχρι να φέρουν πίσω τη Χαρά. Το μήνυμα αντηχεί από τα στόματα των παιδιών επί σκηνής «Ό,τι δεν μας σκοτώνει μας κάνει πιο δυνατούς!». Στόχος της προσπάθειας αυτής ήταν να προσφέρει στους μαθητές του ειδικού σχολείου ευκαιρίες για δημιουργική απασχόληση μέσα από δραματικές μεθόδους και να καταλήξουν σε ένα συλ-

5. Ο καλλιτεχνικός διευθυντής του ΔΗ.ΠΕ.ΘΕ. Βέροιας ήταν ο Γιάννης Καραχισαρίδης. Συνέντευξη, 5-12-2001.

λογικό επίτευγμα που θα γεννιόταν μέσα από τις δικές τους ανάγκες και τα δικά τους ενδιαφέροντα.

Αν και το πρόγραμμα δεν αξιολογήθηκε επίσημα, σύμφωνα με τις εκτιμήσεις των καλλιτεχνών, τα παιδιά ανταποκρίθηκαν θερμά σε αυτή την πρωτοβουλία και συμμετείχαν με ενθουσιασμό και ευσυνειδησία στην ανάληψη ρόλων και ευθυνών για τη δημιουργία της παράστασης. Τα πρόσωπα των παιδιών, έτσι όπως τα είδα να λάμπουν στη σκηνή, και η προθυμία τους να παρουσιάσουν τη δουλειά τους έδιναν την ίδια εντύπωση. Είναι ενθαρρυντικό για το μέλλον ότι το ΔΗ.ΠΕ.ΘΕ. Βέροιας κατάφερε να δημιουργήσει ένα σημείο επαφής ανάμεσα στον σχολικό κόσμο και στο θέατρο της πόλης, κάτι που μπορεί να διευρυνθεί και να συμπεριλάβει και άλλα σχολεία σε νέα ταξίδια με μαθητές και ηθοποιούς. Κατάφερε να προσφέρει στιγμές δραματικής απασχόλησης και να καλύψει περιστασιακά το κενό που δημιουργεί η έλλειψη ειδικών του δράματος στα ελληνικά σχολεία. Επίσης, η προσπάθεια των μαθητών έφερε στο προσκήνιο των συζητήσεων το θέμα του αποκλεισμού ειδικών ομάδων του πληθυσμού και την ανάγκη για μια δίκαια και πλήρη ενσωμάτωσή τους στην τοπική κοινωνία.

Η θεατρική παράσταση «Ένα αλλιώτικο ταξίδι» ήταν μια ευκαιρία για το ειδικό σχολείο της Βέροιας να αποδείξει ότι η σχολική ζωή μπορεί να γεννήσει θεατρικές στιγμές και να τις υποστηρίζει. Συνηθίζουμε να λέμε ότι πραγματοποιούνται θεατρικά γεγονότα στα σχολεία μας, ιδιαίτερα σε περιόδους θεατρικών αγώνων και εορτών, και καλώς συμβαίνουν. Είναι όμως αρκετές οι σχολικές γιορτές και οι συμμετοχές στα γνωστά «φεστιβάλ μαθητικού θεάτρου» για να διαδραματίσει το θέατρο έναν δυναμικό και χρήσιμο ρόλο στην εκπαίδευση; Θεατρικά γεννήματα σαν το «Ένα αλλιώτικο ταξίδι» μπορούν να συνδράμουν στον πολυδιάστατο ρόλο του θεάτρου στη σχολική ζωή γιατί στοχεύουν να βοηθήσουν τους μαθητές να ξεπεράσουν τους φραγμούς, τις προκαταλήψεις, την αμάθεια και την ημιμάθεια, τη μυστικοπάθεια και την ανασφάλεια που δημιουργούν η έλλειψη επικοινωνίας μεταξύ των ανθρώπων, ο εγωισμός και η απομόνωση στις σύγχρονες κοινωνίες. Το «Ένα αλλιώτικο ταξίδι», και κάθε θεατρικό «ταξίδι» στο σχολείο, θα μπορούσε να έχει πιο ενεργητική θέση στο εκπαιδευτικό σύστημα, να παρουσιάζεται σε σχολικούς χώρους, να ακολουθεί έναν μακρόπνοο σχεδιασμό και μια σταθερή εφαρμογή. Υπάρχει μια πρόκληση για το ΔΗ.ΠΕ.ΘΕ. Βέροιας, και για κάθε ΔΗ.ΠΕ.ΘΕ., μια πρόκληση που φωνάζει

«Ανοίξτε τις πύλες των σχολείων στους ηθοποιούς, φτιάξτε δρόμους επικοινωνίας, προσφοράς και αναζήτησης για τους νέους μέσα από το θέατρο και δώστε χρώμα και ζωντάνια στην καθημερινότητα μέσα στα σχολεία».

«Ένα καπέλο γεμάτο βροχή», ΔΗ.ΠΕ.ΘΕ. Κοζάνης

ο ΔΗ.ΠΕ.ΘΕ. Κοζάνης[6] παρουσίασε μια «ειδική» παράσταση του θεατρικού έργου «Ένα καπέλο γεμάτο βροχή» σε συνεργασία με το κέντρο «Ορίζοντας», παράρτημα της Οργάνωσης Αποτοξίνωσης και Αποκατάστασης Νέων (ΟΚΑΝΑ). Η παράσταση δόθηκε στο χώρο του θεάτρου και ουσιαστικά αναδείκνυε το πώς διαμορφώνονται οι οικογενειακές σχέσεις όταν ένα μέλος της οικογένειας είναι χρήστης παραισθησιογόνων ουσιών. Επρόκειτο για μια παράσταση γεμάτη συναισθηματικές εξάρσεις, συγκρούσεις και ένταση, επίπονες καταστάσεις, τύψεις, ενοχές, απόγνωση, φόβο, επιθετικότητα και ανάγκη για συμπαράσταση, βοήθεια και επικοινωνία. Η δομή της παράστασης θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως ένας σκελετός από επιλεγμένες σκηνές μέσα από το έργο με ενδιάμεσες «παγωμένες εικόνες», δηλαδή στιγμές που σταματούσε η δράση και το κοινό επικέντρωνε την προσοχή του σε μια φράση ή μια πράξη γύρω από την οποία γινόταν συζήτηση. Ο διάλογος γινόταν μεταξύ του κοινού, των ψυχολόγων και των κοινωνικών λειτουργών του κέντρου «Ορίζοντας». Στόχος της πρωτοβουλίας αυτής ήταν να εξετάσει αν το θέατρο μπορεί να φωτίσει ένα κοινωνικό πρόβλημα σε τοπικό επίπεδο, να «εκπαιδεύσει» τους θεατές και να τους επαγρυπνήσει γύρω από αυτό εμπλέκοντάς τους σε συζήτηση.

Το «Ένα καπέλο γεμάτο βροχή» μπορεί να χαρακτηριστεί ως ένα «εμβρυακό» θεατρο-παιδαγωγικό πρόγραμμα, γιατί βασιζόταν σε ένα σύγχρονο κοινωνικό θέμα, είχε εκπαιδευτικό και τοπικό χαρακτήρα, περιλάμβανε παράσταση και συζήτηση με συμμετοχή του κοινού. Η πρωτοβουλία αυτή αποδείχθηκε ως μια σημαντική προσπάθεια του ΔΗ.ΠΕ.ΘΕ. Κοζάνης να φέρει το θέατρο στο κέντρο του ενδιαφέροντος της τοπικής κοινωνίας. Αν και το συγκεκριμένο θεατρικό γεγονός προσέλκυσε μικρό αριθμό θεατών, στόχευε να

6. Η καλλιτεχνική διευθύντρια του ΔΗ.ΠΕ.ΘΕ. Κοζάνης ήταν η Νανά Νικολάου. Συνέντευξη, 15-2-2000.

καταδείξει ότι το θέατρο μπορεί να προσεγγίσει «καυτά» προβλήματα των νέων και να τα εκθέσει χωρίς φόβο και πάθος. Οι συζητήσεις που έγιναν με τους θεατές ήταν μια ένδειξη ότι το ΔΗ.ΠΕ.ΘΕ. άρχισε να κάνει μια, πιθανόν ασυνείδητη, στροφή προς το συμμετοχικό θέατρο με τη συμβολή επαγγελματιών ηθοποιών, ψυχολόγων, κοινωνικών λειτουργών και του κοινού. Δυστυχώς, η παράσταση ήταν μόνο μία και δεν ακολούθησε διαδικασία αξιολόγησης σε σχέση με την επίδρασή της στην τοπική κοινωνία σε βάθος χρόνου. Αν, δηλαδή, κατάφερε να «εκπαιδεύσει» το κοινό για το θέμα των ναρκωτικών, αν βοήθησε στο να μεταβληθεί η αντιμετώπιση των χρηστών από τον κοινωνικό περίγυρο, αν πάρθηκαν πρωτοβουλίες για την πρόληψη και την αποκατάσταση των χρηστών και άλλα.

Θα είχε ενδιαφέρον, πιστεύω, να δημιουργηθεί ένα πρόγραμμα για εφήβους στα σχολεία από το ΔΗ.ΠΕ.ΘΕ. Κοζάνης με οδηγό την εμπειρία από το «Ένα καπέλο γεμάτο βροχή». Πιθανότατα, θα μπορούσε το ίδιο το θεατρικό γεγονός να εξελιχθεί σε μια πιο συνειδητή προσπάθεια για τη δημιουργία ενός θεατρο-παιδαγωγικού προγράμματος για μαθητές γυμνασίου και λυκείου (χωρίς να αποκλείονται τα δημοτικά σχολεία) που θα βασιστεί στις τεχνικές εμπλοκής του κοινού μέσα στην παράσταση που ήδη χρησιμοποιήθηκαν από τους ηθοποιούς. Το θέμα των ναρκωτικών, εξάλλου, είναι ένα από τα πιο πρόσφορα θέματα για τη δημιουργία θεατρο-παιδαγωγικών προγραμμάτων, γιατί απλούστατα είναι ένα ζήτημα που αφορά όλες τις σύγχρονες κοινωνίες. Η συζήτηση μπορεί να γίνει η αρχή για να προκύψουν ιδέες και απόψεις πάνω στο θέμα των παραισθησιογόνων ουσιών, που θα βοηθήσουν τους νέους να κατανοήσουν βαθύτερα το πρόβλημα των ναρκωτικών και τις επιπτώσεις που μπορεί να έχει η χρήση τους στη ζωή ενός νέου ανθρώπου, στην οικογένειά του και κατ' επέκταση στην κοινωνία. Τα ΔΗ.ΠΕ.ΘΕ. σε συνεργασία με οργανισμούς για την πρόληψη και την απεξάρτηση θα μπορούσαν να δεχτούν την πρόκληση αυτή και να θέσουν το θέατρο στη σχολική ζωή δυναμικά θέτοντας σοβαρά ερωτήματα όπως: Ποιος είναι το θύμα; Θέλω να καταλήξω κι εγώ έτσι; Ποιες είναι οι ευθύνες της οικογένειας; Πώς βγαίνεις νικητής από τον κόσμο των ναρκωτικών; Υπάρχει προκατάληψη για τους πρώην χρήστες στην κοινωνία μας; Οπωσδήποτε, ένα τέτοιο εγχείρημα απαιτεί θάρρος, ενθουσιασμό, γνώση, ταλαντούχους ηθοποιούς, σοβαρό προγραμματισμό και συνεργασία με τους φορείς της εκπαίδευσης και τα σχολεία.

Το «Νεολιθικό πρόγραμμα», Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

ο «Νεολιθικό πρόγραμμα» ήταν ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα για παιδιά νηπιαγωγείου που παρουσιάστηκε στα ομοιώματα νεολιθικών κατοικιών του Αρχαιολογικού Μουσείου Βόλου, γνωστά ως νεολιθικές καλύβες.[7] Το πρόγραμμα γεννήθηκε και παρουσιάστηκε στο πλαίσιο της διδασκαλίας μου στο Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας[8] τον Νοέμβριο του 1998 στο μάθημα «Θεατρικό παιχνίδι-δραματοποίηση». Συμμετείχε στο ευρωπαϊκό πρόγραμμα «Raphael», αν και δεν έτυχε καμίας οικονομικής ενίσχυσης. Επρόκειτο για μια καινοτόμο δράση που συνδύαζε την έρευνα για ιστορικές πληροφορίες που αφορούν τη νεολιθική εποχή στη Μαγνησία το 7.000 π.Χ, τον πειραματισμό με το σώμα και το λόγο μέσα από αυτοσχεδιασμούς, τη θεατρική παρουσίαση ενός θέματος και τη διδακτική εμπειρία. Το πρόγραμμα διαρκούσε συνολικά δύο περίπου ώρες και χωριζόταν σε τρία μέρη, στην παρουσίαση του δρώμενου (30′), στα εργαστήρια με το κοινό (30′) και στην ξενάγηση στο μουσείο (1 ώρα). Χρησιμοποιήσαμε τις καλύβες ως θεατρικό περιβάλλον μέσα στο οποίο επιλέξαμε να παρουσιάσουμε το δρώμενο και να προσφέρουμε τα εργαστήρια, γιατί ο χώρος εμπεριείχε σημειολογικές αναφορές για τη νεολιθική περίοδο και μια περιρρέουσα ατμόσφαιρα που δημιουργούσε ιδανικές συνθήκες για ένα ταξίδι στο χρόνο. Με τη βοήθεια ομοιωμάτων νεολιθικών καλαθιών, δερμάτων, κεραμικών, τόξων και υφασμάτων που πήραμε από το μουσείο και το βεστιάριο του ΔΗ.ΠΕ.ΘΕ. Βόλου, παρουσιάσαμε τέσσερις σκηνές: (α) το σπίτι όπου μια οικογένεια κάθεται γύρω από τη φωτιά, (β) το εργαστήρι κεραμικής όπου ένας άνθρωπος της νεολιθικής εποχής φτιάχνει ένα κεραμικό μοντέλο, (γ) το δάσος όπου οι άνθρωποι έχουν βγει για κυνήγι, και (δ) την αγορά όπου οι αγοραπωλησίες γίνονται εις είδος μεταξύ ενός ψαρά και ενός ζωο-

---

7. Η κατασκευή των νεολιθικών καλυβών ήταν ένα αρχαιολογικό πείραμα που βασίστηκε σε ευρήματα νεολιθικών οικισμών στη Μαγνησία. Στόχος του πειράματος ήταν να εξετάσουν οι αρχαιολόγοι την εφαρμοσιμότητα των μεθόδων κατασκευής των νεολιθικών καλυβών σε αληθινές συνθήκες, τη χρησιμότητα των καλυβών, να μετρήσουν την αντοχή των κτισμάτων και να διερευνήσουν την αισθητική πλευρά της κατασκευής τους. Οι καλύβες κοσμούν το χώρο μπροστά από το προαύλιο του Μουσείου και δίπλα στη θάλασσα. Πηγή: Κωσταντίνος Βουζαξάκης, αρχαιολόγος-ερευνητής.
8. Μετονομαζόμενο σε Τμήμα Προσχολικής Αγωγής.

τρόφου. Οι σκηνές συνδέονταν με αφηγηματικά μέρη και ζωντάνευαν υπό το φως των κεριών και τους ήχους κρουστών μουσικών οργάνων.

Πρωταρχική μου σκέψη ήταν να προσφέρω στις φοιτήτριες του Παιδαγωγικού Τμήματος ευκαιρίες να ανακαλύψουν και να κατανοήσουν τις χρήσεις του δράματος στην εκπαίδευση, τα στάδια για τη δημιουργία ενός δρώμενου, τον ρόλο των εργαστηρίων δραματικής έκφρασης σε μια προσπάθεια προσέγγισης ιστορικών περιόδων, τους εναλλακτικούς τρόπους βιωματικής προσέγγισης των μουσειακών χώρων και τη δυνατότητα ποιοτικής αναβάθμισης του σχολείου μέσω εκπαιδευτικών προγραμμάτων. Παράλληλα, ήταν μια ευκαιρία να δοκιμάσουμε αν μια τέτοια πρωτοβουλία θα τύχαινε αποδοχής από τα σχολεία και τους εκπαιδευτικούς και αν θα κέντριζε το ενδιαφέρον των νηπιαγωγών και των μαθητών για περαιτέρω ενασχόληση με ιδέες που θα προέκυπταν από το πρόγραμμα μέσα στην τάξη. Επιπλέον, με ενδιέφερε να δημιουργήσω με τις φοιτήτριες ένα πρόγραμμα που θα αναδείκνυε ένα δίκτυο συνεργασιών μεταξύ του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, των σχολείων της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, του αρχαιολογικού μουσείου, του ΔΗ.ΠΕ.ΘΕ. Βόλου και της τοπικής κοινωνίας, γιατί οι φορείς μιας τοπικής κοινωνίας πρέπει να συνεργάζονται στενά για να αλληλοσυμπληρώνονται οι ρόλοι τους.

Το «Νεολιθικό πρόγραμμα» θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως ένα πρωτοποριακό θεατρο-παιδαγωγικό πρόγραμμα στα σχολεία για την εποχή του, γιατί διακατεχόταν από παιδαγωγικό σκεπτικό και είχε τοπικό χαρακτήρα, διέθετε στοιχεία που στόχο είχαν να βοηθήσουν τους μαθητές να έρθουν σε προσωπική επαφή με την ιστορία της περιοχής στην οποία διαβιούν και κατά συνέπεια να κατανοήσουν πολλά στοιχεία από την ιστορική περίοδο της νεολιθικής εποχής. Το πρόγραμμα αυτό πρόσφερε ευκαιρίες για δραματική έκφραση των νηπίων, παρείχε χρήσιμες πληροφορίες στους εκπαιδευτικούς προκειμένου να τους βοηθήσουν να επεξεργαστούν τη νεολιθική περίοδο στο πλαίσιο της σχολικής τάξης, καλλιέργησε τους διαύλους επικοινωνίας μεταξύ της αρχαιολογικής υπηρεσίας, του ΔΗ.ΠΕ.ΘΕ. και του Πανεπιστημίου και πρόσφερε γνώση και εμπειρίες στις φοιτήτριες για την πρακτική εφαρμογή του δράματος σε προγράμματα για μαθητές. Το πρόγραμμα, επίσης, απέδειξε ότι θα ήταν πολύτιμη η συμβολή των ηθοποιών, αν συμμετείχαν, γιατί θα συνέβαλλαν στην καλλιτεχνική αρτιότητα του προγράμματος.

Είναι βέβαια φυσικό και οι φοιτητές ενός παιδαγωγικού τμήματος να αισθά-

νονται αμηχανία όταν πρέπει να υποδυθούν ρόλους, και οι ηθοποιοί να αισθάνονται αμήχανοι όταν καλούνται να παίξουν το ρόλο του δασκάλου. Παρ' όλα αυτά το πρόγραμμα έτυχε της ευρύτατης αποδοχής από τους αρχαιολόγους για την ακρίβεια με την οποία διαχειρίστηκε τα επιστημονικά ευρήματα, την επιτυχή αξιοποίηση των καλυβών, κέρδισε όμως και την εκτίμηση των εκπαιδευτικών για τις εμπειρίες που πρόσφερε στους μαθητές εκτός σχολείου. Τέλος, έστρεψε το ενδιαφέρον των φοιτητριών στην εισαγωγή του θεάτρου και του δράματος στο σχολείο, μιας και αρκετές από αυτές επέλεξαν να αναλάβουν πτυχιακή εργασία με θέμα το ρόλο της δραματικής τέχνης στην εκπαίδευση.

Στόχος του βιβλίου είναι να συμβάλει σε μια νέα σχέση σχολείου και θεάτρου μέσα από την εφαρμογή θεατρο-παιδαγωγικών προγραμμάτων στα σχολεία ως μέσου μάθησης, αισθητικής και κοινωνικής αγωγής.

Η συγγραφέας αξιοποιεί τις παιδαγωγικές θεωρίες μάθησης του δράματος, παραδείγματα από «εμβρυακά» θεατρο-παιδαγωγικά προγράμματα, ερευνητικά αποτελέσματα από 25 θεατρικές παραστάσεις για παιδικό κοινό και συνεντεύξεις με καλλιτεχνικούς διευθυντές. Παρουσιάζει τα αποτελέσματα πανελλαδικής έρευνας στα σχολεία για την εφαρμογή της θεατρικής αγωγής και τις τάσεις των εκπαιδευτικών να φιλοξενήσουν παρόμοια προγράμματα. Επίσης καταθέτει μια πρόταση για τη δημιουργία θεατρο-παιδαγωγικών προγραμμάτων που ταιριάζουν στις ανάγκες της ελληνικής εκπαίδευσης, η οποία συνοδεύεται από μια εφαρμογή-παράδειγμα πιλοτικού προγράμματος στα σχολεία.

Το βιβλίο αυτό απευθύνεται σε φοιτητές παιδαγωγικών και θεατρικών τμημάτων, νηπιαγωγούς, δασκάλους, καθηγητές, εμψυχωτές, διευθυντές σχολείων, προϊσταμένους και υπεύθυνους πολιτιστικών θεμάτων Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, ηθοποιούς που ασχολούνται με τα παιδιά και τους νέους ως θεατές και συμπαίκτες, και θεατρολόγους ολοήμερων σχολείων. Γενικότερα απευθύνεται σε όλους όσοι ενδιαφέρονται για την *ποιότητα* της μάθησης στο σχολείο.

Η **Περσεφόνη Σέξτου** είναι διδάκτωρ του Πανεπιστημίου του Λονδίνου. Διδάσκει Παιδαγωγική του Θεάτρου στο Τμήμα Θεάτρου της Σχολής Καλών Τεχνών του Α.Π.Θ. Είναι συγγραφέας του βιβλίου *Δραματοποίηση* (Καστανιώτης, 1998, 2003) και έχει δημοσιεύσει άρθρα και μελέτες σε ελληνικά και ξένα περιοδικά για το δράμα, το θέατρο και την εκπαίδευση.

ISBN 960-375-845-0

9 789603 758457

ΒΟΗΘ. ΚΩΔ. ΜΗΧΣΗΣ 3845